

ОГЛЯД РИНКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ АПК УКРАЇНИ

Антощенко В. М., к.т.н., доц., Антощенко Р. В., к.т.н., доц.

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Розглянуто сучасний стан та тенденції забезпечення ринку сільськогосподарською технікою для підприємств АПК України.

Вступ. Для власника сільськогосподарської техніки в умовах ринкової економіки важливо знати й бути впевненим, що тією чи іншою машиною, яку він придбав, зможе вчасно та якісно виконати польові роботи й отримати запланований урожай і, відповідно, певний прибуток. Таку впевненість дає змогу мати якісна і надійна техніка. За інших обставин виконання будь-якої технологічної операції в полі чи на стаціонарі перетворюється у «битву за врожай», тобто всі польові роботи перетворюються в суцільну битву з труднощами, а всі селяни - у «бійців видимого і невидимого фронтів».

Якість, технічний рівень, надійність і сервіс вітчизняної сільськогосподарської техніки були та є складною і хронічно болючою проблемою для машинобудівників і сільгоспвиробників (її споживачів) тому, що затратна частина від використання ненадійної техніки істотно і негативно впливає на виробництво конкурентоздатної сільськогосподарської продукції.

Якісна і надійна техніка для хліборобів — це насамперед зекономлений час на зменшенні простоїв, їх тривалості, ремонтних, регулювальних роботах і, відповідно, виграний час для польових робіт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останнього десятиліття в Україні мало місце продовження негативної тенденції щодо зменшення кількості тракторів у сільському господарстві. У зв'язку з цим зросло навантаження на один трактор, яке у 2010 р. досягло значення 105,2 га ріллі, в той час як у Канаді воно становить - 64 га, у США - менше 38, у Франції - менше 16, а у ФРН та Великобританії - менше 12 га. Для зменшення наслідків цього негативного явища сільгоспвиробники надавали перевагу придбанню потужних тракторів, завдяки чому зросла середня потужність одного облікованого трактора до 82 кВт. Тенденція до зменшення кількісного складу тракторів і зростання навантаження на один трактор та їх середньої потужності має місце і в країнах Західної Європи та Америки, але це відбувається з меншою динамікою.

Без технічного переоснащення виконати завдання Президента - наростити до 2016 року вал зернових до 80 млн тонн, технічних культур - до 15 млн тонн, м'яса - до 4 млн. тонн, навряд чи вдасться. Таке переконання висловив міністр аграрної політики та продовольства Микола Присяжнюк під час інтерв'ю «Урядовому кур'єру» від 06.10.2011 р.

На даний час забезпечення села у катастрофічному стані. Адже майже 80% технічних засобів в Україні у стані морального і фізичного зносу. 51% тракторів старші за 20 років, 28% - у віці від 15 до 20 років. Те саме з комбайнами, з яких 62% старші за 20 років. Не кажучи вже про те, якого вони покоління, якої комплектації, виробництва й ефективності. Як наслідок, навантаження на один зернозбиральний комбайн в Україні становить 240 га лише ранніх зернових, тоді як в Росії - 120 га, а в ЄС - 80. А ми проводимо ранні жнива місяць, тоді як треба днів десять, не більше. Інакше в полі залишається 15-20% врожаю. У грошовому еквіваленті - це 8-12 млрд грн.

Міністр аграрної політики та продовольства підтримує ініціативу перших осіб держави і вважає, що варто проявити національний егоїзм і зробити все можливе і неможливе, аби відродити вітчизняне сільгоспмашинобудування. Треба, насамперед, почати з виробництва національного комбайна і трактора, щорічна потреба в оновленні яких, за підрахунками Мінагропроду, становить 7,5 тис. і 40 тис. відповідно. Все інше саме собою підтягнеться.

Україна, допустивши за два десятиліття обвальний спад виробництва тракторів в 50 разів, не спроможна швидко вийти на необхідні обсяги їх конкурентоспроможного виробництва. Тому у найближчі роки переоснащення парку тракторів буде здійснюватись одночасно з двох джерел, тобто за рахунок власного виробництва та імпорту.

На жаль, сьогодні вітчизняні заводи не можуть забезпечити значні обсяги виробництва та відповідну якість. Натомість аграрії купують переважно (через брак коштів) «беушну» техніку іноземного виробництва. Так, у 2010 році з 1700 ввезених з-за кордону комбайнів 1100 виявились «б/в» і це за обсягів імпорту сільгосптехніки у \$2 млрд. Може, досить платити іноземцям шалені гроші за металобрухт і варто взятися за цей ринок самим?

Експерти оцінюють загальну ємність внутрішнього ринку сільгоспмашин у 200 мільярдів доларів. Тобто приблизно стільки грошей треба нашому АПК, щоб переоснаститися за останнім словом науки і техніки

За п'ять років з 2004 по 2008 темпи зростання продажу тракторів були дуже стрімкими. За цей період кількість проданих машин збільшилась на 60% і майже вдвічі зріс ринок у грошовому виразі. Причинами цього стало значне збільшення імпортних поставок, відновлення виробництва та зростання платоспроможності попиту на техніку водночас зі значним спрацюванням парку. Ринок зростав завдяки дешевим малопотужним просапним тракторам білоруського та вітчизняного виробництва Після насичення цього сегменту і з початком ери енергоощадних технологій у рослинництві аграрії почали збільшувати закупівлі потужніших тракторів.

Лідери тракторного ринку практично не змінилися за 2004 - 2008 роки. Основними постачальниками тракторів є МТЗ, Харківський тракторний завод (ХТЗ) і Південний машинобудівний завод (ПМЗ), а також міжнародні корпорації John Deere та CNH (Case/New Holland). Порівняно з попереднім роком, варто сказати про втрати позицій МТЗ і ПМЗ, а також про збільшення частки корпорації John Deere та AGCO.

За період 2004-2008 роки, найбільших втрат зазнали традиційні українські виробники тракторів, їхня частка на внутрішньому ринку скоротилася з майже половини в 2001 році до 30% у 2007 році.

Найвпевненіше в Україні почуввається Мінський тракторний завод. Підприємство віднайшло величезний ринок збуту своєї продукції та ще й у сусідній державі. На нього припадає близько 85% імпорту. Поставляє трактори без сплати імпортного мита, завдяки підписанню угоди про вільну торгівлю між Україною та Білоруссю. Обсяги поставок тракторів МТЗ в Україну за останні п'ять років зросли майже втричі за загального зростання ринку на 60%. Нині білоруси контролюють майже 46% продажів тракторів у грошовому виразі, а в кількісному ця цифра становить понад 65%. Вони чітко розуміють, що є монополістами в своєму сегменті ринку, тому можуть дозволити собі ставити надвисокі помісячні плани для українських дилерів, двічі чи тричі на рік піднімати ціни за тієї самої якості машин. Та ще й виробник конкурентної продукції (ПМЗ) поступово згортає виробництво. Що ж тут поганого? Для наших північних сусідів — нічого, а от українські аграрії мабуть, швидше за всіх відчули недоліки білоруського володарювання після різкого підвищення цін на техніку МТЗ.

За кількістю проданих машин зі значним відривом від найбільшого постачальника йдуть міжнародні корпорації John Deere, CNH та AGCO [1]. Зазвичай, ці виробники постачають трактори потужністю понад 200 к.с. Якщо аналізувати продаж їхньої техніки за останні кілька років, то за обсягами вони практично однакові. Цього року лідером серед західних, а точніше північноамериканських постачальників, стала корпорація John Deere, хоча перед тим два роки поспіль лідерство належало CNH. John Deere зуміла збільшити обсяги поставок, порівняно з 2005 роком, більш як у півтора рази, завдячуючи офіційному дилерові в Україні. Водночас CNH значно скоротив продажі після низки реалізованих масштабних проектів у 2006 році. Внаслідок вищої ціни на техніку John Deere вдається реалізувати трактори 70 та 80 серій (потужністю майже 350 к.с.), тоді як основну частку CNH становлять трактори потужністю понад 300 к.с.. Американським виробникам вдається лідирувати завдяки наявності великої кількості їхньої техніки в сільгоспвиробників, яку закупили ще в середині 90-х років минулого століття під гарантії уряду, а також у період зниження курсу американського долара відносно євро.

У рейтингу імпортерів корпорації AGCO немає, оскільки ця компанія представляє на нашому ринку три свої бренди: Fendt, Massey Ferguson і CHALLENGER. Трактори під останнім брендом поставляють США, тоді як перші два мають європейське походження. Кожний із них окремо широко не представлено на вітчизняних полях, зате всі разом вони займають доволі вагому частку ринку. З урахуванням кількості завезених тракторів цього виробника в перші п'ять місяців 2007 року можна сміливо прогнозувати посилення позицій AGCO в Україні, а можливо, й лідерство серед постачальників із далекого зарубіжжя. Секрет успіху корпорації полягає в широкому асортименті продукції, одночасному виведенні на ринок великої кількості торгових марок і прийнятній ціні за високої якості продукції [2].

Крім зазначених вище виробників, невеликі обсяги техніки продають такі компанії, як Claas, Deutz-Fahr, ARGO, а також виробники з країн колишнього СРСР: ТРАКОМ (Кишинівський тракторний завод), Володимирський тракторний завод, Волгоградський тракторний завод і Петербурзький тракторний завод.

Серед невеликих постачальників тракторів значних зусиль для підвищення попиту на власну техніку докладає тільки Claas. За допомогою власної дилерської мережі ця компанія змогла збільшити обсяги продажів техніки з кількох одиниць у 2004 році до півтора десятка в 2006р. Оскільки Claas є чи не наймолодшим учасником ринку тракторів, і його техніка мало відома сільгоспвиробникам, то очікувати різкого прориву цієї компанії в найближчі роки в Україні не варто. Deutz-Fahr та ARGO взагалі не мають або ще тільки формують дилерську мережу в Україні, й говорити про їхню популярність поки що рано.

Як видно з рисунку імпорт тракторів з 2004 р. помітно зростає. Це свідчить про те, що вітчизняні аграрії поступово віддають перевагу іноземній техніці, яка хоч і дорожча за вітчизняну, але значно надійніша і продуктивніша [1].

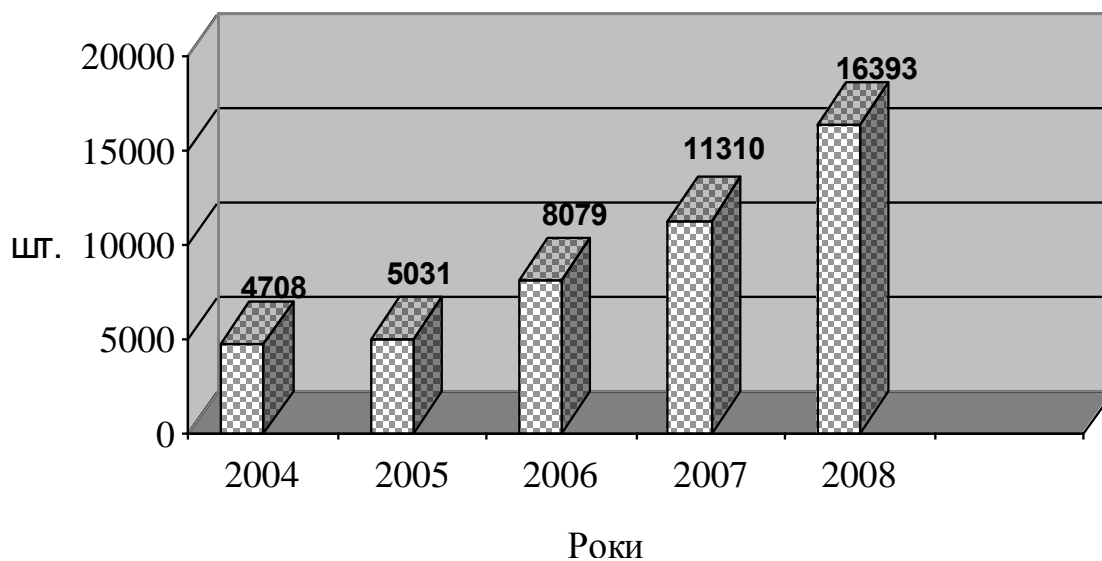

Рис. – Імпорт тракторів в Україну (Джерело: за даними Державного департаменту тракторного і сільськогосподарського машинобудування Мінпромполітики України)

Виробники із пострадянських країн пропонують доволі дешеву, але морально застарілу техніку, їхня ніша сьогодні ще стала, але в найближчому майбутньому вони поступово втрачатимуть свої позиції в міру відставання від потреб сільгоспвиробників.

Висока вартість техніки залишається основним стримуючим чинником на шляху завоювання західними виробниками популярності серед аграріїв, а пострадянських, навпаки, гальмує брак якості. Так, вартість однієї кінської сили в тракторах українського чи білоруського виробництва перебуває в межах 1000-1300 грн., а для американських чи європейських виробників ця цифра сягає 5000 грн.

Нині аграрії стоять перед вибором: купувати якісну чи дешеву техніку. Боятися, що перша не окупиться, а друга стоятиме серед поля, як пам'ятник. Одні купують використовувану західну техніку, інші білоруську, а треті — найдешевшу вітчизняну[2].

За допомогою таблиць 1 та 2 проаналізуємо обсяг імпорту в кількісному і грошовому виразі базових видів сільськогосподарської техніки. Даний аналіз дозволяє більш детально розглянути тенденцію до зростання обсягів імпорту сільськогосподарської техніки.

Таблиця 1 – Аналіз імпорту базових видів сільськогосподарської техніки (штук)

Види техніки	Роки				
	2004	2005	2006	2007	2008
Трактори нові та, що використовувалися	4858	5353	8588	12008	17494
Трактори, нові	4708	5031	8079	11310	16393
Сівалки	2445	2014	2360	3138	8855
Зернозбиральні комбайни	1017	1353	1182	1335	3567
Трактори, що використовувалися	150	322	509	698	1101
Машини для переробки зерна	368	361	298	341	113
Доїльні установки	281	16	31	157	88

Джерело: Державного департаменту тракторного і сільськогосподарського машинобудування Мінпромполітики України

Таблиця 2 – Аналіз імпорту базових видів сільськогосподарської техніки (млн. дол. США)

Види техніки	Роки				
	2004	2005	2006	2007	2008
Трактори нові та, що використовувалися	51,2	76,2	143,6	247,4	307,4
Трактори, нові	44,8	68,1	132,8	233,5	350,1
Сівалки	13,5	20,5	43,8	72,9	136,2
Зернозбиральні комбайни	46,3	77,4	101,3	157,4	347,1
Трактори, що використовувалися	6,3	8,1	10,8	13,8	20,3
Машини для переробки зерна	6,3	6,1	8,2	14,2	15,0
Доїльні установки	0,3	0,1	0,7	2,0	2,0

Джерело: Державного департаменту тракторного і сільськогосподарського машинобудування Мінпромполітики України

Протягом 2008 року в Україну було ввезено 17494 тракторів (на 370,4 млн. дол. США), 8851 сівалок (на 136,2 млн. дол. США), 3567 зернозбиральних комбайнів (на 347,1 млн. дол. США). Саме за переліченими товарними групами, що мають найбільшу питому вагу у структурі імпорту, протягом зазначеного періоду спостерігалось найсуттєвіше збільшення його обсягів і темпів зростання. З таблиць видно, що для названих товарних груп переломними у стрімкому зростанні імпорту стали 2006 (значне збільшення імпорту тракторів) та 2008 роки (збільшення імпорту сівалок та зернозбиральних комбайнів).

Після пікових поставок 2008 року, коли сільгосптехніки купили на \$ 1,4 млрд., у наступні роки ринок уже не демонстрував таких показників. За

підсумками 2009-2010 рр. було продано майже в 3 рази менше комбайнів, ніж в 2008 році. Але з початком 2011 року ситуація почала змінюватися, повідомляють в AUTO-Consulting. Уже перший квартал 2011 року приніс 64%-ий ріст збуту комбайнів, при цьому стала тісніше конкуренція серед лідерів ринку. Приміром, в 2010 році перше місце в сегменті зернозбиральних комбайнів займав Claas (400 одиниць), другим був John Deere (330 шт.), New-Holland (180 од.), Case (150 одиниць), "Гомсільмаш" (126 шт.), Massey Ferguson (110 шт.) і "Россельмаш" (108 шт.). Українські виробники поставили на ринок ще близько 100 одиниць техніки.

У 2011 році Claas продовжив нарощувати перевагу, але виробники країн СНД також активні.

У сегменті колісних тракторів без змін. Тут 86% ринку займає МТЗ (Білорусь), але в 2011 році почала зростати і частка імпортних тракторів. Сегмент малогабаритних фермерських тракторів потужністю до 50 к.с. наводнили китайські виробники Foton, Dong Feng, Xingtai. Поступово китайські виробники починають бути присутнім і в більш потужних сегментах, але скласти конкуренцію МТЗ у них ще не виходить.

За результатами опитування Європейської асоціації виробників сільськогосподарського обладнання (СЕМА), кожен другий топ-менеджер компанії-виробника сільськогосподарського устаткування прогнозує подальше зростання ринку в 2012 р., і тільки 13% - незадоволені поточним фінансовим становищем, повідомляє асоціація "Український клуб аграрного бізнесу" (УКАБ).

Згідно з попередніми оцінками, в 2011 році європейський ринок сільськогосподарського устаткування виріс в середньому на 15-20%, в той час як ринки країн Східної Європи, включаючи Україну і Росію, які є дуже вагомими для європейських виробників, показали значно більш високі темпи зростання. Враховуючи скорочення інвестицій в країнах Східної Європи протягом 2009-2010 років, дане зростання є особливо важливим показником, оскільки свідчить про те, що сільгоспвиробники приділяють велику увагу сучасним технологіям. Більш того, прогнозується подальше зростання ринків сільськогосподарського обладнання як мінімум на 5%.

Лідерство за темпами зростання в даному сегменті протягом останніх місяців утримують саме країни СНД. Дійсно, ринок сільськогосподарського устаткування виріс в Україні в минулому році приблизно на 80%, що є одним з кращих показників за останнє десятиріччя. Дані цифри не можуть не радувати, адже вони говорять про те, що аграрії продовжують інвестувати в сучасні високоефективні технології, що дозволяє розраховувати на зростання ефективності та збільшення прибутковості в перспективі. До того ж, в 2011 році 51% імпорту сільськогосподарського обладнання мало європейське походження. Таким чином, не дивно, що європейські виробники сільськогосподарського обладнання з оптимізмом оцінюють потенціал українського ринку.

За 2011 рік з України було експортовано тракторів, машин і устаткування для підготовки і обробки ґрунту, збирання та обмолоту

сіськогосподарських культур на суму \$159,4 млн. Імпорт тієї ж номенклатури продукції за аналізований період склав \$1286,2 млн.

За результатами досліджень, з врахування переходу сіськогосподарського виробництва на енергоощадні технології як у рослинництві, так и у тваринництві, а також з врахування запланованого на найближчий період збільшення обсягів виробництва продукції, кількісній склад вітчизняного парку тракторів необхідно довести до 280 тис. штук. У структурі такого парку технічні засоби з потужністю двигуна до 120 кВт повинні складати 61% від загальної кількості тракторів, від 120 до 300 кВт - майже 36%, а 300 кВт - близьким 3%.

За даними журналу Експерт Агро від 19.01.2012 в 2011 р. виробництво тракторів для сіського і лісового господарства в Україні зросло до 6058 шт., що на 26,8% перевищує показник 2010 р., борін дискових – до 3136 шт. (+55,7%), сівалок - до 4885 шт. (+74,5%). Про це повідомляє Державна служба статистики України.

При цьому, в грудні 2011 р. випуск тракторів для сіського та лісового господарства скоротився в порівнянні з груднем 2010 р. на 70,6% до 193 шт., борін дискових - до 99 шт. (-47,3%), сівалок - виріс до 418 шт. (+30,6%).

Відповідно до Закону «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу» «вітчизняною» вважається техніка, у вартості якої питома вага вітчизняної складової становить понад 50%. Для створення сприятливих умов для залучення інвестицій і спільних сісгоспмашинобудівних виробництв Мінагропрод підтримав пропозиції з уточнення цього поняття в законопроекті «Про внесення змін до Закону «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу» (№ 8764 від 06.07.2011 р., Вітчизняною» пропонується вважати ту, яка виготовляється підприємствами України та підприємствами – резидентами на території України, у тому числі відповідно до ліцензійних договорів, укладених з юрособами.

В останні роки істотно зросли обсяги закупівель по імпорту зарубіжних колісних тракторів вітчизняними сіськими товаровиробниками, у зв'язку з чим буде цікаво дізнатися, які ж колісні сіськогосподарські трактори є зараз найпопулярнішими за кордоном і користуються найбільшим попитом, наприклад, на ринку однієї з провідних країн Західної Європи з розвитку тракторобудування - Німеччини.

Проведений за підсумками 2009 р. фахівцями сіськогосподарського машинобудування Німеччини і став щорічним статистичний аналіз сіськогосподарських тракторів, допущених до експлуатації, показав, що з 29465 закуплених нових тракторів (що через кризу у країнах Західної Європи на 5,7% менше, ніж у 2008 р.) найбільша кількість, близько 60 %, як і в 2008 р., становила тракторна техніка провідних світових виробників, в тому числі (за спаданням купівельної спроможності ринку) John Deere (5624 од.), Fendt (5076 од.), Deutz-Fahr (3109 од.), Case-IH / Steyr (2843 од.), Claas (2305 од.), New Holland (1695 од.), Massey Ferguson (1191 од.), Same (898 од.) і т. д.

Число закуплених тракторів інших не провідних фірм - виробників (Kubota, Iseki, McCormick, Zetor, Landini, Carraro) виявилось значно менше, що пояснюється в основному більш низьким технічним рівнем їх моделей.

Характерно, що переважна більшість фірм займали в 2009 р. такі ж місця, як і в 2008 р., що свідчить про незмінність смаків і звичок покупців і стабільності технічного рівня тракторів обраних виробників.

Примітно, що в число тракторів, що користуються попитом на ринку Німеччини, вже не перший рік входить і тракторна техніка з країн СНД, зокрема, універсально-просапні колісні повнопривідні трактори класичної компоновки невеликої та середньої потужності МТЗ (Білорусь) (16-е місце - 212 од.), які поставляють на експорт до Німеччини за доступними цінами і мають за світовими мірками середній технічний рівень і якість.

Висновки. Результати дослідження стану та тенденцій розвитку ринку сільськогосподарської техніки для підприємств АПК дають підстави для висновків:

1. Ситуація, що склалась в аграрному секторі з його технічним забезпеченням, потребує державної підтримки та невідкладних організаційно-економічних заходів.

2. Відрегулювати імпортні поставки складної техніки, яку на даний час неможливо виготовляти в Україні.

3. У Західній Європі, зокрема в Німеччині, найбільшим попитом користувалися трактори переважно середньої потужності найбільш просунутих світових брендів, перш за все Fendt, John Deere, Case IH / Steyr, Deutz-Fahr, Claas, New Holland та ін, що відрізняються високими техніко-економічними показниками в експлуатації.

Список використаних джерел

1. Бондар, О. Чому не купують тракторів? [Текст] / О. Бондар // Агро Пропозиція, 2008. – №6. – С. 112-118.
2. Борецька, І. Технічні втрати [Текст] / І. Борецька // Агро Перспектива, 2006. – №7. – С. 44-45.

Аннотація

ОБЗОР РЫНКА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ТЕХНИКИ ДЛЯ ПРЕДПРИЯТИЙ АПК УКРАИНЫ

Антощенко В., Антощенко Р.

Рассмотрено современное состояние и тенденции обеспечения рынка сельскохозяйственной техникой для предприятий АПК Украины.

Abstract

OVERVIEW OF AGRICULTURAL MACHINERY FOR AGRICULTURAL ENTERPRISES OF UKRAINE

V. Antoshchenkov, R. Antoshchenkov

The current state and trends providing the market of agricultural machinery for agricultural enterprises in Ukraine are considered in this article.